

Strmim blatnjavim silazom dolazi se na njene obale. Tu je ujedno ulaz i u 470 m dug podzemni kanjon. Iako bez sigastih ukrasa, vrlo impresivno djeluje kanal oko 15 m visok i do 10 m širok, kojim protiče podzemna rijeka. U uzvodno i nizvodno prolaz sprečavaju sifonska jezera. Sigurno je da se spinja nastavlja u oba ova smjera, ali će buduća istraživanja pripasti ronionicima. Prema podacima J. Ostojića uzvodni sifon u Babinoj fami leži u blizini nizvodnog sifona u spomenutom Str-

motiča ponoru, što svakako predstavlja dobar razlog za podvodna istraživanja.

Speleološki rad u ovom objektu uslovnom je priveden kraju, moguća su još neka otkrića u manjim sporednim kanalima u bokovima velikog kanjona. Na temelju postojećih topografskih podataka izmjerena je ukupna dužina Babine Jame: 1230 metara.

Branko Jalžić

Literatura

Vlado Božić: **Vodič kroz uređene špilje Hrvatske**. Ovo je dugo očekivana knjiga i prva je vrste u Hrvatskoj. U kraćem uvodu autor upozorava da naše planine obiluju svim mogućim krškim oblicima, ali su podzemne forme dostupne samo malom broju istraživača. Iz želje da i drugi ljudi osjete barem malo čari krškog podzemlja posvećenjem uređenih špilja stvoren je i ovaj vodič. U izdanju Planinarskog saveza Hrvatske izašao je iz tiska 1983. godine u nakladi od 3.000 primjeraka. Format knjige je A-5 sa 32 strane teksta, 32 fotografije u crno-bijeloj tehnici i 11 grafičkih priloga. Naslovna strana je u boji. Špilje koje se preporučuju za posjećivanje podijeljene su u kategorije:

1. turistički uređene špilje,
2. poluturističke ili polouređene špilje,
3. uređene male špilje i polušpilje,
4. špilje uređene u druge svrhe,
5. nuređene, ali posjećivane špilje.

Najviše pažnje posvećeno je turistički uređenim špiljama. Obradeno je 10 takvih špilja. Opisane je položaj i pristup špilji, dan je kratak opis špilje podaci o trajanju posjete, o načinu rasvjete, propagandnom materijalu i o organizaciji kola brine o špilji. Za svaku špilju naznačena je literatura koja pobliže tretira objekat. Na kraju dokumentacije je skopovani kadrovi. Važni su i popis knjižnica sa speleološkom literaturom. Ova vodič namijenjen je prije svega planinarima i drugim ljubiteljima prirode; bit će koristan speleolozima, a također se preporuča turističkim radnicima.

Hrvoje Malinar

Novice. Informativni bilten Jamarске zveze Slovenije, god. XVII (1982), br. 4, fotokopirano, stranica 45. Cijeli broj je u znaku 12, godišnje skupštine JZS. Pored zapisnika tu su i opširniji prilozima o radu pojedinih komisija te osnovne plana rada za razdoblje 1982-84. Jedan od zaključaka je nastaviti s redovitim izlaženjem Naših jama i Novica, iako postoje mnoge teškoće. Zadaća su da svaki član Saveza postane pretpatnik, intenzivirati rad na knjizi o jamarstvu, društva se trebaju više angažirati zajedno sa društveno političkim organizacijama na sprečavanju i zaštiti kraškog podzemlja, razvijati domaću opremu za istraživanje objekata, pojačati rad u komisijama, na izradi dokumentacije te školenju kadrova. Važni su i zadaci na sigurnosti opreme i organizacije istraživačkih te spasilačkih metoda. Tu značajnu ulogu ima tehnička komisija. U proteklom razdoblju važno mjesto zauzima komisija za ekspedicije kao savjetodavni i vodeći organ JZS. Pod njenim pokroviteljstvom izvedene su neke značajnije ekspedicije: ponavljanje nekoliko dubokih jama u Francuskoj (Berger, Pierre, St. Martin) te u sistemu Mirolada istraživanje s domaćim speleolozima, ponor Gortani na Kaninu, te zajedno sa hrvatskim speleolozima u Poljskoj u sistemu Snježne jame i ponor Bunivcav na Velebitu, nekoliko jama u Bosni i Hercegovini, u Srbiji i Hrvatskoj (u okolini Lupoglava, Istra) nekoliko jama preko 100 m dubine. Stalna rubrika iz prakse za praksu daje prikaz: 1. geoloških opažanja, 2. hidrozeoloških opažanja, 3. tekuće podzemne vode — kako prikupiti i zabilježiti podatke o tim pojavama. Prisustvovanje međunarodnom susretu spasavalaca speleologa bilo je uspješno kao zaključak se nameće da na akcijama spasavanja moglo sudjelovati i nepoznati speleolozi ako upotrebljavaju istu tehniku (DED) i opremu. Korenčan

i Sabolek prikazao su osnovne postupke drugarske pomoći nesrećanom speleologu koji je ostao na užetu. Ona je moguća jedino ako se vlada osnova pružanja prve pomoći i tehnikom užetima. Tehnička komisija ispitala je prikazala čvor nazvan »međuvor« jer se koristi za među-sidriska. Srazmjerno malo slabije uže. Od 14 čvorova koji se koriste, nalazi se s faktorom čvrstoće 0,9 na sredini. Na kraju tu su novosti iz knjižnice JZS.

Vladimir Lindić

Novice. Informativni bilten JZS, god. XVIII (1983) br. 1-4, strana 47, fotokopirano. Za proteklo razdoblje dani su zapisnici Izvršnog odbora. Počela je izrada opreme za istraživanje DED tehnikom u Izoli. Novice imaju 180 pretpatnika, a štampanje se jedva pokriva finansički te je to jedan od razloga nereditovito izlaženja. Organizirane su spasilačke ekipe u nekoliko društava. Uveden je osobni karton za praćenje aktivnosti rada. Do kraja godine planira se kategorizacija za članove JZS. Održan je instruktorski tečaj s osnovnim ciljem da se stvori kadar za vođenje izobrazbe u društvima i klubovima. Katastar radi na izradi popisa istraženih objekata za potrebe članstva, da bi se istraživanja poboljšala. JZS je organizirala veliku vježbu »Golovec E3« sa ciljem da se ispita spremnost članstva u slučajevima prirodnih katastrofa. Koristi se standardna oprema jamarških društava i spasavalačkih ekipa (nosila, vito, graminger). Priložen je opis postupaka spasavanja ljudi s viših katova u slučaju prirodnih katastrofa iz pera B. Zabkara. Neke iskustva su iznesena u prikazu sudjelovanja na međunarodnom tečaju o spasavanju u nacionalnom spel. centru u St. Martin en Vercors. Na ronilačkom lozoru u ČSSR sudjelovali su i članovi JZS. Zastajemo za ostalima samo u opremi, jer gotovo svi koriste suha odjela. Od stranih iskustava prikazan je sistem za napinjanje užeta (francuski) bez drugih pomoćnih sprava (bloker, karabiner). U opširnijem priložu prikazana su talijanski pokusi i iskustva, o utjecaju padova na razne tipove sprava u slučaju ako se istrge sidrište. Ispitani su bili Petzl expedition, Croll, Jumar, Gibbs, Shunt, Diabolo descender. Koristi se uže 10 mm Edelrid superstatik i teret od 80 kg. Rezultati su prikazani na usporednim tabelama. O tome kako crtati polikone u objektima i njihov vođenje, piše D. Novak. Na kraju DZRJ Kranj informira o nabavi opreme.

Vladimir Lindić

Speleološka tematika u »Prirodis«. Casopis Hrvatskog prirodoslovnog društva u godištu 1982-1983. objavljuje zanimljivosti i članke sa speleološkom tematikom autora S. Božićevića. B. 1982: Jama kao smetište — zlouporaba speleološkog objekta kraj Nevesinja. Zagadivanja podzemlja i podzemnih voda sve je češći slučaj kod nas. Br. 5/1982: Kad je kamen bio vosak. Br. 8/1983: Urušenje u kršu — opisane su poznate provalite našeg krša, kao što su Crveno jezero. Modro jezero (fmoštki). Varnača (Velebit). Br. 9/1983: Uz TV emisiju »Krška polja« prikazano je podzemlje Buškog blata. U članku »Voda nestala ali i jezini rad ne nestala« prikazan je aktivan ponor Perinka kod Otočca. U knjizi »Ponor u Kraljevici« — danas naidžji špiljski sistem u SR Hrvatskoj (preko 12 km).

Vladimir Lindić

Novice. Informativni bilten Jamarske zveze Slovenije, god. XVII br. 1 (1982), stranica 24. fotokopirano. Objavljuje informacije o radu JZS i aktualnu problematiku sa sjednica Upravnog odbora, te opširne izvještaje o radu pojedinih komisija. Katastar se „suodao“, te je do sada evidentirano 5000 spel, objekata s kompletnom dokumentacijom. U prilogu je okvirna shema sadržaja rada „Jamara“ podijeljenih u tri osnovne kategorije: omladinski, istraživački i izletnički, kako bi u rad JZS bili uključeni početnici, iskusni istraživači, te svi oni koji više nisu sposobni za aktivno istraživanje. Stalna rubrika „Iz teorije za praksu“ objavljuje zanimljive članke, npr. S. Kristan: Smišljeno izjednačavanje telesne temperature u planiranim pohodima koristi zdravlju i telesnoj izdržljivosti. U rubrici „Jamarstvo po svetu“ objavljuje se razne zanimljivosti, Austrija: najdublji sistem za jama Plateneck, u kojoj su Poljaci stigli do -940 m; Sarawak: najveća dvorana na svijetu otkrivena je u jami Nasib Bagus, velika je 800m×300m×70m. Tu su i novosti iz knjižnice s najzanimljivijim člancima. I na kraju, sadržaj knjige francuskog speleologa P. Minvielle: „Jame i kanjoni, 100 najljepših pohoda i puteva“, koju F. Malečkar predlaže kao okvir za izradu sličnog vodiča povodom stoljetnice JZS.

Vladimir Lindić

Novice. Informativni bilten JZS, god. XVII (1982), br. 3, stranica 29. fotokopirano. Pored zapisnika sjednica izvršnog odbora i izletničkog odbora, sa sastanku jamarskih klubova celisne regije, objavljen je prijedlog članka Yves Quintita: „Korožija zbog miješanja voda“, s crtežima i skicama, te opisom osnovnih principa i posljedica korozijske. U rubrici „Kaj se događa po svetu“, u Francuskoj: nova jama preko 1000 m nalazi se u sistemu Mirolida dužine oko 20 km, potencijal 1500 m, Italija: Spilja Buso della Rana postala je najduža — preko 21 km, nastavlja se. Jama Spluga della Preta dosegla je — 985 m, i sada je na prvom mjestu. Za fotografije u podzemlju prikazan je fotoaparata Fujica HD-5 format 21/36, težina 4300 gr, sa objektivom 1:2,8/38 mm, te iskustva talijanskih speleologa. Aparat ima ugrađenu bljeskalicu. Voodooperan je te je pogodan za otežane uvjete rada — blato, voda. Može se reći da je to pravi aparat za istraživačke akcije.

U prilogu su osnove plana rada za 1982/84. Težište je na radu s mladima te njihovom školovanju. Sredstvo informiranja članstva su publikacije Naše jame i Novice. Planirane su veće međudruštvene akcije, zatim rad na unapređenju katastra, akcija jame u NOB-i, rad na društvenoj valorizaciji „Jamarstva“. U Aziru su speleolozi dosegli -900 m u jami Anou Boussioult, te je to najdublji objekat na afričkom kontinentu. Nepal: Njemačka ekspedicija je u području Pokhara istražila nekoliko manjih jama i jednu veću — Paralae Chhang, preko 2 km dužine, Mexico: Sistem Purification (Tamaulipas) produžen je na 45,5 km, Švicarska: Sistem Besedeu De Siebenhenzste produžen na 48 km ronjenjem sifona na dubini od 100 m, SSSR: jama Sijemna Pionerska - 960 m u Kavkazu, četvrti dubina na svijetu. Nalazi se u gorju Bzyb, gdje je otkriveno već nekoliko objekata dubljih od 500 m.

Vladimir Lindić

Naše jame, časopis Jamarske zveze Slovenije, Ljubljana, 1982, za 1981—1982, br. 23—24, str. 1—128, polutvrde korice, 21 fotografija, 30 karata, tabela, nacrti i dijagrama. Jezik slovenski. U uvodu su A. Kranjc, F. Malečkar i D. Novak dali izvještaj sa 11. zbora slovenskih speleologa i istraživača krša održanog 6—8. lipnja 1980. u Ljubljani. Neki članci, ovdje objavljeni, bili su kao referatni podneseni na tom Zboru. U člancima tu A. Lajovic govori o špilji Govic kod Bohinjskog jezera; A. Kranjc o šljunku iz Kačne jame; J. Urbanc opisuje Kačnu jamu; I. Gams govori o korištenju slovenskih špilja kroz vjekove; A. Kranjc o nazivu „skedenj“ kao narodnom imenu za spel, o objekte; T. Planina o habanju spel, užeta; Z. Korenčan, T. Planina i M. Preisinger o dvokolutoj sigurnosnoj spuštalici; F. Malečkar o izradi tehničkih nacrtaj jama; A. Kranjc i F. Malečkar o ponovnom istraživanju Brezna pri Leški planini. Od manjih priloga L. Kordos govori o obradi spel,

dokumentacije u Madarskoj (na engleskom jeziku); A. Lajovic o ronjenju u špilji Govic i Postojnskoj špilji. Dalje F. Malečkar daje prijedlog kategorizacije članova spel, društava i spel, djelatnosti uopće; D. Novak raspravlja o „raslijarima“ i izvještava o pojavi čovječke ribice kod Kočevja. U nastavku V. Krezar daje izvještaj o radu Jamarskog kluba Kamnik (1977—1979); D. Novak izvještava o Godišnjoj skupštini JZS održanoj 7. lipnja 1980.; B. Siket daje izvještaj predsjednika JZS za period 1973—1980; M. i A. Kranjc, F. Malečkar i A. Sojer izvještavaju s 8. jugoslavenskog spel, kongresa (23—27. listopada 1980); F. Habe izvještava u Evropske regionalne konferencije za speleologiju održane u Bugarskoj u rujnu 1980, s Međunarodnog satanka o turističkim špiljama 1981, u Borgia Verezi u Italiji i s 8. međunarodnog spel, kongresa u Bowling Green u SAD 1980. Zatim je D. Novak dao kratke biografije devestetrodišniaka Ivana Michlera i osamdesetodnišniaka Frabel Bara, D. Preisinger biografiju tragično preminulog Tomaža Keželja, IO JZS biografiju tragično preminulog Danila Remškara, a Jože Bole biografiju preminulog Egona Pretnera.

U rubrici „Književnost“ A. Kranjc je dao osvrt na članak Trevora R. Showa o Adolfu Schmidlu kao ocu moderne speleologije; F. Malečkar na NSS Bulletin od 1979. i Atlas najdubljih jama svijeta P. Courbona objavljenog 1979; D. Novak na Speleološki priručnik sovjetskih speleologa objavljen 1960; F. Malečkar na knjigu Marbacha i Rocourta o spel, čitajući objavljen 1980; D. Novak na Speleološki priručnik sovjetskih speleologa objavljen za period 1973—1975, objavljene 1976, i na kalendar Postojnske špilje za 1981. A. Kranjc se na kraju osvrće na knjigu kineskog autora Daoxiana Yuana o istraživanju krša u Kini objavljenu 1981, i na knjigu našeg zemljaka Balakowicza o geokemijskim istraživanjima u podzemnom laboratoriju u Moulisu u Pirinejima objavljenu 1979.

Vlado Božić

Naše jame, časopis Jamarske zveze Slovenije, Ljubljana, 1983, br. 25, str. 1—122, polutvrde korice, 12 crno-bijelih fotografija i 23 karata, karata, dijagrama i tabela, jezik slovenski. Ovaj broj je posvećen 25. obljetnici izlaza časopisa o čemu u uvodu piše M. Aljancić. O ronilačkim akcijama u Divjem jezuru pisali su P. Minvielle, A. Frančonić i R. Smerduš. O paleolitskim nalazima u špiljama Dolenskoj i o Laznikarjevoj žiljaci kao potencijalnoj paleolitskoj stanici D. Josipovic, A. Kranjc je pisao o prvim fotografijama iz Postojnske špilje koje je snimio E. Mariot 1867, a zatim o spel, karakteristikama krša srednje Dolenske. Z. Korenčan, T. Planina i M. Preisinger dali su prikaz nove spuštalice tipa „MIRO“. Opis crosnorskih špilja Lipske i Začinske dao je A. Mihevc, a A. Lajovic i F. Malečkar bosanske špilje Hrstovalčev. Napravu „Topofila“ za mjerenje dužina spel, objekata pomoću konca dao je F. Malečkar, a T. Planina prihrvne elemente koji se koriste uz spitove (ekspanzivne klinove). O pastirskim kulturama u špiljama pisao je V. Kregar. Zanimljivi članak dao je A. Lajovic o uspješnom praćenju nekoliko podzemnih vodenih tokova s površine uz pomoć ljudi „raslijar“ koristeći „vilišne raslje“. M. Paternu i G. Pintar dali su opis Maške jame (-400 m), F. Malečkar opis Skalnove jame (-131 m), J. Frančonić i Smerduš jame (-108 m) i S. Morel Martineške jame (-231 m). Istraživanje podzemnih ledenih siza u jama na Nanosu opisali su J. Hajna i F. Malečkar, a o tome kako su slovenski partizani za vrijeme rata koristili kršku prirodnu (špilje i jame) pisao je C. Zupanc. O krškim oblicima u opisu Slovenije Simona Rutarja pisao je R. Pavlovec, a D. Novak o bojanju potoka u Podrškoj jami i potoka Ravnišnica na Blokama. F. Habe je dao osvrt na turističke špilje istočne Srbije, a V. Čaumartin je opisao svoja iskustva u postavljanju rasvjete u turističkim špiljama.

Nakon ovih članaka objavljeni su izvještaji o radu JZS za 1980—1982, izvještaji sa 12. Zbora JZS održanog 12. lipnja 1982, u Novom Mestu, s Međunarodnog simpozija o zaštiti krša održanog u listopadu 1982, u Lipici, zatim izvještaji Jugoslavenske ekspedicije u jamu Sniežnu u Poljskoj 1981. (dubina 769 m), a sudjelovala su u njoj i dva člana iz SO PD „Zeljeznikar“ iz Zagreba, izvještaji Slovenske ekspedicije u duboke jame Francuske

1980, izvještaj s istraživanja Jame Abisso Gortani u Italiji 1981, i sa spel. ekspedicije u jame BiH 1981.

Zatim je R. Smerdu dao prikaz 4. i 5. festivala speleološkog filma održanog u Francuskoj. I. Gams prilog povijesti slovenskih spel. organizacija od 1962—1965. A. Kranjc ispravak nekih imena iz broja 23—24. P. Jakopin svoje razmišljanje o prikazivanju volumena speleoloških objekata i I. Buser obavljati se nalazu čovječje ribice u Slovenskoj Vasi kod Kočevja.

U rubrici «Književnost» iznieti su osvrti na neke nove publikacije: F. Malečkar je dao osvrt na knjigu australskih speleologa u kojoj opisuju svoju ekspediciju u Novu Gvineju 1978, štampanu u Australiji 1980. D. Novak u knjizi Fabia Fortila o kršu okolice Trsta, objavljenoj 1982, u Trstu. F. Habe o knjizi Bejalija i Colligana o speleologiji u Alžiru u 1981—1982, objavljenoj u Francuskoj. D. Novak o kalendaru Postojnske špilje za 1982, i knjizi sovjetskih speleologa o špiljama SSSR-a izdanoj u Permu 1981, kao i osvrt na do sada objavljene bibliografije o kršu.

Vlado Božić

Naš krš, Bilten Speleološkog društva »Bosansko-hercegovački krš«, br. 10—11, Sarajevo, 1981 (tiskan 1982), str. 1—372, polutvrde korice, jedna fotografija u boji (na naslovnoj stranici) i 5 crno-bijelih, karata, skica i grafikona 91. Dvobroj je tiskan dvojezično (srpsko-hrvatski i engleski), a posvećen je 25. obljetnici društva. U njemu su objavljeni referati sa simpozija «Čovjek i krš» održanog u Caplini od 5—7. lipnja 1981. Nakon pozdravnih riječi predsjednika društva, predsjednika Izvršnog odbora općine Caplina i predsjednika Saveza speleologa BiH, nastavljeni su objavljeni referati: Gotovo svi referati (nilih 22) obraduju hidrološke i hidrogeološke probleme krša, a svega tri speleološke. U njima F. Fritz, S. Božičević i A. Pavišić obraduju pojavu jednog speleološkog sistema vezanog za tektoniku odnosno rasjede; M. Garašić opisuje osobnu i kolektivnu speleološku opremu i tehniku istraživanja jama i špilja s vodenim tokovima, uključujući u to i ronjenje u potopljenim kanalima, a B. Sket i J. Bole govore o špiljskim životinjama kao indikatorima povezanosti vodenih špiljskih kanala.

Vlado Božić

Naš krš, Bilten Speleološkog društva »Bosansko-hercegovački krš«, br. 12—13, Sarajevo, 1982 (tiskan 1983), str. 1—139, polutvrde korice, 2 crno-bijele fotografije, 24 crteža, tabela i grafikona. I ovaj je dvobroj dvojezičan odnosno trojezičan (srpsko-hrvatski, slovenski i engleski), a zadržao je rubrike kao i brojevi prije 1981. god. U rubrici zdie su objavljeni članci. A. Kranjc govori o novijem istraživanju i istraživanju krških voda u Dolenskoj; F. Sušterčić o hidrografskim mjerjenjima u Naljevo; N. jami u Planinskom polju; N. Miošić o termomineralnim i običnim vodama krša okolice Gradačca; L. Slišković o hidrografskim karakteristikama Jugoistočne Bosne; Z. Stevanović o hidrološkim karakteristikama i količinama vode krških vrela; A. Lajovic o špilji, izvoru i potoku Govic kod Bohinjskog jezera; R. Mihalić o potrebi zaštite Biogradskog jezera u Crnoj Gori; M. Krašovec o ronilačkim istraživanjima krša, gdje daje opis opreme i tehnike istraživanja, opasnosti i važnosti takvih istraživanja; Mulomerović o eksploataciji leda iz pećina BiH; B. Sket i J. Bole o organizmima kao indikatorima povezanosti vodenih kanala u špiljama (samo na engleskom jeziku). U rubrici o istraživačima krša T. Slišković daje prikaz rada Ami Boue-a (1794—1831) na našem kršu. U nastavku je prikaz ekurzivne članova društva u uređene špilje Slovenije, plan rada za 1983. pregled održanih predavanja, izvještaj sa speleološkog tečaja (14—30. V. 1982), i osvrt na časopis Naše jame br. 23—24 i knjigu Andre Leror-Gourhaa «Prehistoire de l'Art Occidental».

Vlado Božić

Globine gorenske, glasilo jamarskih društava iz Kranja, Kamnika i Domžala, Kamnik, 1982, str. 1—60, polutvrde korice, Urednik Vido Kregar. Gotovo polovina časopisa je posvećena velikoj spel. ekspediciji speleologa iz Kamnika u Grčku u jama Propantēs duboku (14—315 m). O njoj su pisali Dane i Franc Hočevar, Janko Urbanc, O umjetnosti spu-

štanja u jame na šaljiv način pisao je nepoznati autor, Davo Preisinger je pisao o istraživanju jama na Vršku u periodu od 1969—1975, a Demjan Hribovšek o jami Jerasceva prepad. O istraživanju jame Majcevo brezno pisali su Stane Stražar i Aleš Zore. Ukratko o fotografiranju u podzemlju pisao je Vido Kregar a Raje Slanik o biološkim istraživanjima Kamniške jame. Uz to u časopisu su nalazi opisa novog uzla »devetke«, i dosta crtanog humora, kao i crtački prikaz zagadenja pitke vode u kršu.

Vlado Božić

Hydrology of Dinaric karst, Bor, 1983, str. 1—203, polutvrde korice, fotografija u boji na naslovnoj stranici, crno-bijelih fotografija 11, karata, dijagrama, tabela i crteža 76. Knjigu je izdao »Gevazovod« — Institut za hidrološka i geotehnička istraživanja i Komitet za hidrogeologiju i inženjersku geologiju SITSGMJ u Beogradu, na engleskom jeziku, a predstavlja zbir od 13 referata jugoslavenskih autora podnesenih na međunarodnom skupu održanom u Beogradu od 13—28. svibnja 1983. pod naslovom »Field Trip to the Dinaric Karst« (Stručna čakurzija u dinarski krš).

U prvom referatu B. Mijatović i M. Komatina govore o geološkim i tektoničkim terena tipičnih krša u djelima Jovana Cvijića, a dalje B. Cirić daje pregled zemljine kore u Jugoslaviji; A. Sarin govori o hidrološkoj regionalnoj klasifikaciji krša u Jugoslaviji; a P. Ibičić opisuje speleološke fenomene dinarskog krša; B. Mijatović krška polja Dinarida; S. Božičević neke značajne ponore Sinjskog i Duvanjskog polja; B. Mijatović govori o prodiranju morske vode u priobalne akvifere dinarskog formata A+ tiskala je KSPSH i geografski metoda u rješavanju hidrogeoloških problema dinarskog krša; P. Milanović o nekim metodama hidrogeoloških istraživanja i reguliranja vode u dinarskom kršu s posebnim osvrtom na primjenu u istočnoj Hercegovini; V. Radulović o hidrogeološkim karakteristikama tipičnog krša Crne Gore. Grupa autora: F. Fritz, S. Bahun, B. Biondić, A. Polšak, Z. Vulić, S. Božičević i B. Pavlin govore o hidrogeološkim karakteristikama nekih dijelova srednjoslovenske obale Like i Hrvatskog primorja, a R. Gospodarić o hidrogeološkim karakteristikama nekih dijelova Slovenije.

U gotovo svim djelima spominju se ili opisuju razni speleološki objekti kao značajne pojave krša čije istraživanje i proučavanje doprinosi općem poznavanju hidrogeoloških pojava dinarskog krša.

Vlado Božić

Juraj Posarić: Speleološki znakovi, Zagreb, studeni 1982, str. 1—18, umoženo fotokopiranjem. Ovu crtežnu i mjerilnu do 1:500. Prikazani su za potrebe Seminara o mirenju i ertanju naarta spel. objekte održanog koncem 1982. Djelo predstavlja prikaz spel. znakova Međunarodne spel. unije (UIS), objavljenih 1978. spel. znakova KPSPH usvojenih od planinara-speleologa Jugoslavije na Savjetovanju o izradi naarta na Sebešiću u BiH 1978, i sada 'oš dopunjenih, kao i znakova za opisivanje tehničkih naarta jama prema priloženoj slovenskih speleologa iz 1978. Znakovi UIS daju rješenja samo za naslovni spel. neimove koje treba prikazati znakovima, dok su znakovi KPSPH najkompletniji. Važno je napomenuti da se znakovi UIS i KPSPH ne isključuju, već znakovi KPSPH dopunjuju znakove UIS. Ovdje je iznietla i tablica ocjene točnosti crtanja spel. naarta po UIS. Znakove za opisivanje tehničkih naarta jama slovenskih speleologa praktički su već prihvatili svi speleolozi u Jugoslaviji i ovdje su iznietli bez izmjena i dopuna. Svi su znakovi prikazani za crtanje u mjerilu do 1:500. Prikazani su i znakovi za označavanje otvora spel. objekata i prirodnih pojava vezanih uz spel. objekte na posebnim spel. kartama. Nažalost, ovdje nedostaju topografski znakovi za označavanje otvora spel. objekata na topografskim kartama i skicama, ali se za njihovo označavanje mogu koristiti znakovi iz Zbirke kartografskih znakova (Narodne novine SRH br. 24 od 27. lipnja 1976).

Poznavanje spel. znakova je neophodno svakome tko želi crtati naarte spel. objekata ili čitati odnosno tumačiti već izradene naarte. Matrice »Speleoloških znakova« nalaze se u KPSPH i po potrebi se mogu koristiti za ponovno umnožavanje.

Vlado Božić

Rudolf Starić: *Razvoj speleologije na području regije Karlovaac, Karlovaac, 1983.*, str. 1–137, šapirografirano, 18 slika (umnožene fotokopiranjem), polutvrde korice, format A-4, sažetak na španjolskom i engleskom jeziku. Ovo vrijedno djelo izdao je Speleološki odsiek PD »Dubovica« u Karlovcu povodom 25. obljetnice rada SO-a (1957–1982) i 100. obljetnice organiziranog planinarstva u Karlovcu (1882–1982). U knjizi su najprije obrađene geografske, geološke, hidrografske i spel. karakteristike širšeg područja Karlovača, a zatim povijest spel. istraživanja od prvih »zavrivanja« u spel. objekte pa do današnjih raznovrsnih, u kojoj su spomenuti svi ljudi na bilo koji način zaslužni za razvoj speleologije ovog područja.

Osim povijesti odnosno razvoja spel. istraživanja, u kojoj su iznijete osnovne karakteristike pojedinih razdoblja rada, tu su istaknuti problemi koji su pratili taj razvoj, od kojih se izdvaja problem kadrova i školovanja, nabave i izrade spel. opreme, propagande i turizma. Također su zasebno obrađena biološka, arheološka i paleontološka istraživanja spel. objekata okoline Karlovača. Istraživanja Jopića pećine, najduže špilje u Hrvatskoj, osvjetljena je naročita pažnja. Posebno mjesto u knjizi zauzimaju povijest SO-a i njegovi rezultati rada, za koje je SO dobio Ponavu Skupštine općine Karlovaac i Priznanje Republičkog štaba teritorijalne obrane.

«No, sadržaj knjige nije usko ograničen samo na spel. probleme karlovačke regije, već su u raznim prilozi onci problemi speleologije od kojih je najzanimljivija rasprava o nazivima »amaterska«, »planinarska«, »sportska« i »znanstvena« speleologija, kao i kritički osvrt na objavljena istraživanja i sadašnje stanje speleologije u Karlovcu, Hrvatskoj i Jugoslaviji.

Knjiga je pisana živim jezikom i zanimljivim stilom, a naročitu vrijednost joj daju priloz. Tu je popis svih članova SO-a i s popisom pročelnika i tajnika; biografije aktivnijih članova SO-a; biografije najznačajnijih istraživača spel. objekata karlovačke regije; pregled značajnih spel. objekata; i veliki popis literature koja obrađuje povijest istraživanja i rada na tom području od 1660. do danas.

Vlado Božić

Jean M. Auel: »Pleme špiljskog medvjeda«, Zagreb, 1983, str. 1–441, polutvrde korice s naslovnom stranicom u boji. Knjiga je prvi put objavljena u SAD 1980. i odmah je postala bestseller, a kod nas su je preveli Neda i Ruder Jevy pomoću elektronskog računara Apple II plus i fotostoga tiskare »Vjesnik«, i tiskali je u vlastitom izdanju pod nazivom Biblioteka NOVA.

Kad danas čitamo znanstvene ili popularne napise o paleontološkim, arheološkim i antropološkim nalazima u raznim špiljama i lamama, možda smo iznenađeni onim što nam autori opisuju, ali je sigurno da vrlo teško možemo sebi predstaviti život u doba od kada potiču ti nalazi. Razlog je jednostavan: nitko, danas živ, nije taj život vidio ili doživio na ga je teško opisati. Ipak, mnogo ima dokazanih znanstvenih činjenica na osnovi kojih je moguće taj život rekonstruirati. Do danas smo mogli posredstvom raznih knjiga i filmova relativno lako sebi predstaviti život na zemlji prije nekoliko stotina, nekoliko tisuća, pa čak i 5–6 tisuća godina, ali smo si teško mogli predstaviti život prije deset i više tisuća godina. Istina je, znanstvenicima koji se stalno bave proučavanjem davnog života na zemlji, poznati su mnogi detalji iz života ljudi i životinja u raznim dobima prapovijesti, ali su zato običnom čovjeku ta davna vremena početka čovječanstva još uvijek prilično nepoznata.

Američka spisateljica Jean M. Auel proučavala je dugo razne podatke o životu praljudi, savjetovala se s mnogim stručnjacima iz raznih područja ljudske današnje djelatnosti, kao što su npr. arheolozi, antropolozi, biolozi, lovci, sportaši i književnici i na osnovi svega napisala roman o životu jednog od posljednjih plemena neandertalskih praljudi koje je živjelo prije oko 30000 godina. Tu je dala i jednu od mogućih varijanti susreta i

sukoba neandertalskog čovjeka s naprednijim kromanjonskim, kojega smo mi neposredni potomci. Roman je zanimljiv i vrijedan iz više razloga. Glavni razlog je činjenica da je to drvo književno djelo koje obrađuje prapovijest, pa se može reći i da je to djelo znanstvene fantastike, ali osnovano na znanstvenim činjenicama. Drugi razlog je mjesto radnje, posebno zanimljivo speleolozima, jer se veći dio radnje odvija u jednoj špilji na nekom neodređenom mjestu naše planete, a opisuju se i druge špilje. Roman može biti zanimljiv i prirodoslovcima, posebno botaničarima, jer je u obradu djelatnost koju danas zovemo »preživljavanje u prirodi«, odnosno život u prirodi bez današnjih pomagala civilizacije, osim onih iz kamenog doba.

Roman potiče na razmišljanje o razvoju čovjeka i njegovih vrsta, o njegovim fizičkim i psihičkim sposobnostima, o kulturi (kultovima), vještinama, razmišljanju o poznavanju prirode i birodnih sila i drugim osobinama čovjeka u tom dalekom kamenom dobu.

Tekst se čita sa zanimanjem. Iako sadržaj djeluje pomalo naivno, idealizirano, vrijednost knjizi daju lijepe opisi života praljudi i prirode. Nakon čitanja tog romana čitalac će sasvim sigurno drugačije razgledavati špilje u kojima je nekada živio pračovjek i drugačije se odnositi prema njima.

Vlado Božić

Speleologija u »Našim planinama«. U svakom broju časopisa »Naše planine«, glasilu Planinarskog saveza Hrvatske, objavljen je poneki članak, izvještaj ili vijest iz područja speleologije. Ovdje su navedeni i članci ili vijesti u kojima se makar i usput spominju speleološki objekti ili speleološke organizacije.

1982.

- Nikola Aleksić: Planinarski savez Hrvatske u 1981. godini — Komisija za speleologiju, br. 1–2, str. 4.
- Vladimir Božić: 25 godina rada Komisije za speleologiju Planinarskog saveza Hrvatske, br. 1–2, str. 36–37.
- Tonči Rada: Ponovo u Jami pod Kamenitim vratima, br. 1–2, str. 38–39.
- Vlado Božić: Konferencija speleoloških odsjeka povodom 25. obljetnice Komisije za speleologiju PSH, br. 1–2, str. 40.
- Vlado Božić: Savjetovanje o savladavanju vodenih prepreka u speleološkim objektima, br. 1–2, str. 40.
- Goran Gabrić: Akcija »Subra 81«, br. 1–2, str. 40–41.
- M. Pribanić: Velika knjiga o Gorskotom kotaru, br. 1–2, str. 46.
- V. S.: Osnovano PD »Pazinka« u Pazinu, br. 1–2, str. 48.
- Srećko Božičević: Tunel »Ušćak« otkrio podzemne planinske tajne, br. 3–4, str. 79–81.
- Koraljka Fabinc: Tajne Raminog korita na Velebitu, br. 3–4, str. 82–83.
- Vlado Božić: Prva i dosad jedina nesreća u hrvatskim špiljama, br. 3–4, str. 83–84.
- Juraj Posarić: Umjetni materijali u svladavanju špiljskih voda, br. 3–4, str. 85–87.
- Bosiljka Zlatarić: Opet u Veternici poslije trideset godina, br. 3–4, str. 87–89.
- Vlado Božić: Boris Sket: »Življenje v kraškem podzemlju«, br. 3–4, str. 89.
- Vlado Božić: Literatura o turističkim špiljama Srbije, br. 3–4, str. 90.
- Vlado Božić: Osmi jugoslavenski speleološki kongres, br. 3–4, str. 95.
- Krunoslav Milas: Ledenica kod Resarovca, br. 5–6, str. 126–127.
- Mladen Garašić: SO PD JNA »Sutjeska« u 1961. godini, br. 5–6, str. 128.
- Mladen Garašić: VIII svjetski speleološki kongres, br. 5–6, str. 129.
- Anonimus: Čepelak-Garašić: Tumač zapisnika speleološkog istraživanja, br. 5–6, str. 141.
- Jakob Koočić: Planinarstvo u nekim časopisima i novinama, br. 7–8, str. 176.
- Vlado Božić: Svladavanje vodenih prepreka u špiljama, br. 7–8, str. 179–183.
- Mladen Garašić: Acetilenska svjetiljka »Cibic«, br. 7–8, str. 184.
- Mladen Garašić: Spuštalica »Petzi-stop descender«, br. 7–8, str. 184–185.

Zarko Suptić: CAT — pomagalo pri upotrebi ekspanzivnih klorova, br. 7—8, str. 186—187

Srećko Božičević: Dvadeset godina bez Vladimira Horvata, br. 9—10, str. 225

Vlado Božić: Svladavanje vodenih prepreka u speleološkim objektima, br. 9—10, str. 229—232

Srećko Božičević: Svečanost kod Kamanja, br. 9—10, str. 233—234

Nenad Saljić: Spuštašica Petzl-stop descender, br. 9—10, str. 234

B. Jalžić: Nova istraživanja u Gospodskoj pećini na izvoru rijeke Cetine, br. 9—10, str. 235

Marijan Cepelak: 12. zagrebačka speleološka škola, br. 9—10, str. 235

Nenad Saljić: VII. splitska speleološka škola, br. 9—10, str. 235

Majda Nemeš: SO PDS »Velebit« u 1981. godini, 9—10, str. 235

Nenad Saljić: Speleološke projekcije u Splitu, br. 9—10, str. 239

Vlado Božić: Još o prvoj hrvatskoj speleološkoj organizaciji, br. 11—12, str. 271—273

Mladen Garašić: Ponor na Grginom brijegu u Velebitu, br. 11—12, str. 273—275

Branko Jalžić: Babina jama — zanimljivo otkriće u Lici, br. 11—12, str. 275—276

Goran Gabrić: Speleološko istraživanje Moseć planine, br. 11—12, str. 276—277

Anonimus: In memoriam — Miroslavu Grčeviću (1952—1982), br. 11—12, str. 280

Anonimus: Mladi speleolozi u Rokinoj bezdani, br. 11—12, str. 282

Anonimus: Istraživanja na Kordunu i u Lici, br. 11—12, str. 282

Anonimus: Istraživanje u Maloj Kapeli, br. 11—12, str. 282

Anonimus: Osam novih jama u srednjem Velebitu, br. 11—12, str. 282

Mladen Garašić: Novi kanal u Jopićevoj spilji, br. 11—12, str. 282—283

Anonimus: III. karlovačka speleološka škola, br. 11—12, str. 283

M. Kuća: Speleološki logor SO PD »Dubovac«, br. 11—12, str. 283

1983.

Nikola Aleksić: Planinarski savez Hrvatske u 1982. godini — Komisija za speleologiju, br. 1—2, str. 5

Zeljko Hlebec: Doživljaj zvan »Goranski biseri«, br. 1—2, str. 26—27

Mladen Garašić: Pismo Planinarskom savezu Hrvatske, br. 1—2, str. 31

Mladen Garašić: Radetina spilja, br. 1—2, str. 37—38

Ozren Lukić: Istraživanje Zagorske peći kod Ogulina, br. 1—2, str. 38

B. Jalžić: Zagrebački speleolozi ponovo na Braču, br. 1—2, str. 39

Z. Poljak: Speleološki kalendar u listovima, br. 1—2, str. 39

Robert Erhardt: Speleološki logor KSPSH »Biokovo 2«, br. 1—2, str. 39—40

Vlado Božić: Seminar o mjerjenju i crtanju, br. 1—2, str. 40

Anonimus: Speleološki tečaj u Splitu, br. 1—2, str. 40

Mladen Kuhta: Ponovno istraživanje jame Čudinke, br. 3—4, str. 84—86

Vlado Božić: U jami Čudinki prije 25 godina, br. 3—4, str. 86—88

Mladen Garašić: Pećina kod Kućinić sela, br. 3—4, str. 88—90

Rajka Blašković: Stožac, br. 5—6, str. 108

Sime Balen: Sredinom srednjeg Velebita, br. 5—6, str. 111—116

Vladimir Dumbović: Poljak: »Planine Hrvatske«, br. 5—6, str. 133—137

D. Cukančić: Zagrebačka speleološka škola 83, br. 5—6, str. 138

Mladen Kuća: IV. karlovačka speleološka škola, br. 5—6, str. 139

Mladen Kuća: SO PD »Dubovac«, br. 5—6, str. 139

Z. P.: Spiljarski vjesnik, br. 5—6, str. 139

Vlado Božić: XVII. speleološko veče — u suradnji s Francuskim institutom, br. 5—6, str. 139

Anonimus: SO PDS »Velebit« u 1982., br. 5—6, str. 139

Radovan Cepelak: V. internacionalni festival speleološkog filma, br. 5—6, str. 139—140

Tonči Grgasović: SO PD »Biokovo«, br. 5—6, str. 140

Anonimus: »Vodič kroz uređene špilje Hrvatske«, br. 5—6, zadnja strana korica

Ignac Munjko: Planinarske šetnje po otoku Ižu i Rutnjaku, br. 7—8, str. 165—166

Bojan Tolazzi: Zedni na Biokovu, br. 7—8, str. 172—174

Ozren Lukić: Istraživanje Mandelaje, br. 7—8, str. 181—182

Zoran Bolonić: O imenu Mandelaje, br. 7—8, str. 182

Radovan Cepelak: XVII. speleološko veče, br. 7—8, str. 185

Sevko Kadrić: Pećina Ledenaica na Treskavici, br. 7—8, str. 185

Marijan Cepelak: Panjkov ponor — treći u Hrvatskoj, br. 9—10, str. 225—227

B. Jalžić: Bilten SD »Proteusa« iz Poreča, br. 9—10, str. 227

Tonči Grgasović: Speleološki logor »Biokovo 83«, br. 9—10, str. 227—228

Anonimus: Božičević: »Kroz naše špilje i jame«, br. 9—10, str. 228

Vlado Božić: Najveći speleološki objekti u Hrvatskoj, br. 9—10, str. 228

Tonči Rada: Objekti dublji od 200 m u SR Hrvatskoj, i objekti duži od 1000 m u Hrvatskoj (29. IX. 1963.), br. 9—10, str. 228

Vladimir Majnarić: Žalostimo se, br. 9—10, str. 232

Anonimus: »Vodič kroz uređene špilje u Hrvatskoj«, br. 9—10, zadnja strana

Svjetlan Hudec: Gouffre Berger (—1190 m), br. 11—12, str. 237—243

Vlado Božić: O našoj prvoj speleološkoj ekspediciji, br. 11—12, str. 236

Tonči Rada: Otkrivanje jame Gouffre Berger, br. 11—12, str. 243

Vladimir Rakić: Mermerna pećina, br. 11—12, str. 264—266

B. Jalžić: Novo otkriće u Pretnerovoj jami kod Lokava na Biokovu, br. 11—12, str. 280

Petar Vidaković: »U najdubljem speleološkom objektu svijeta«, br. 11—12, str. 280

Vlado Božić

Speleološki članci u raznim planinarskim publikacijama: PSH — Vjesti, Ovo glasilo Planinarskog saveza Hrvatske izlazi od 1977. i umnoženo je šapirografskom tehnikom. Urednik i pisac svih napisa je Nikola Aleksić, tajnik PSH. Tu je o speleologiji pisano sljedeće:

- IO i komisije PSH u 1976. g. — Komisija za speleologiju, br. 1, 1977, str. 4
- Seminar o speleološkoj opremi i tehnici istraživanja, br. 4, 1977, str. 4
- IO i komisije PSH u 1977. g. — Komisija za speleologiju, br. 1, 1978, str. 6
- Prijem na speleološku ekspediciju Bunovac 77, br. 1, 1978, str. 8
- Zagrebačka alpinistička i speleološka škola, br. 3, 1978, str. 3
- IO i komisije PSH u 1978. g. — Komisija za speleologiju, br. 1, 1979, str. 7
- Uredjenje Veternice, br. 4, 1979, str. 5
- Komisija za speleologiju PSJ, br. 5, 1979, str. 5
- IO i komisije PSH u 1979. g. — Komisija za speleologiju, br. 1, 1980, str. 6
- Speleološka istraživanja na Biokovu, br. 8, 1980, str. 5
- Speleološki kongres Jugoslavije, br. 9, 1980, str. 4
- IO i komisije PSH u 1980. g. — Komisija za speleologiju, br. 1, 1981, str. 5
- Zagrebačka speleološka škola, br. 3, 1981, str. 2
- Predsjedništvo i komisije PSH u 1981. g. — Komisija za speleologiju, br. 1, 1982, str. 4
- Predsjedništvo i komisije PSH u 1982. g. — Komisija za speleologiju, br. od 10. siječnja 1983., str. 5

Planinarski list »Kamenjak«. U ovom planinarskom časopisu PD »Kamenjak« iz Rijeke u 1982. i 1983. god. pisano je sljedeće:

- Sahib Kliko, Crveno ili Gavanovo jezero, br. 2, 1983, str. 48
- Alenka Paulušić: Iz Pazina na Durmitor (Ledena pećina), br. 4, 1983, str. 124

Bilokorski planinar. U ovom časopisu PD »Bilo« iz Koprivnice o speleologiji je u 1992. i 1993. godini pisano slijedeće:

- Ignac Munjko: Uskoro novi planinarski put — Vis (Titova i Modra špilja), br. 9, 1982, str. 19
- Josip Sakoman: Cerovačke pećine kod Gračaca, br. 12, 1983, str. 29

Bilten SD »Proteus« iz Poreča. Nakon puna tri desetljeća usamljenosti napokon se i časopis »Speleolog« našao u društvu s dva nova speleološka glasila u Hrvatskoj: »Biltena« koji jednom godišnje izdaje Speleološko društvo »Proteus« iz Poreča i »Spiljarskog vjesnika« u privatnom izdanju speleologa Tončija Rade iz Splita.

Druzi broj »Biltena« objelodanjen je 19. ožujka u tehnici saprografiranja — fotografiranja, s efektom fotografijom na omotu od kvalitetnog kartonskog papira. Volumen 16 stranica s koricama. Naklada 150 primjeraka. »Bilten« je zamišljen kao informator SD »Proteus«. Početni članak odnosi se na izvještaj o radu društva. Osim zrelodele umjetne na istraživačkim akcijama koje su pomnije ovezane u zasebnim napisima, izvještaj govori o širokoj angažiranosti članova u opće društvenim akcijama. Najznačajnija akcija bila je spuštanje u Rašpor, najdublji speleološki objekt u Istri. Najvredniji je dio ove akcije istraživanje na kraju Ljubljanskog rova u kojem je sifon presušio i gdje se očekivala mogućnost daljnjeg napredovanja. Pokazalo se da je kanal zatvoren urušnim kamenom. Ova akcija govori o dobroj tehničkoj pripremljenosti i zrelosti porečkih speleologa koji su samostalno svladali ponor dubok 355 m.

Slijedeći članak odnosi se na prvenstvena istraživanja i otkrića u Markovoj jami kod Tara. Jama je dubine 82 m i dužine 179 m. Otkrile se izuzetno ljepotom kaletnih ukrasa. Objekt još nije u potpunosti istražen. Posljednji napis o istraživačkim akcijama odnosi se na Jamu Grabovicu (202 m), kao najdublju jamu Poreštine. Jama je bila već prije svladana, ali je ovdje puta i speleološki obrađena. U okviru rubrike »Mala škola speleologije« opisane su karakteristike užeta, njihova namjena i način upotrebe.

Branko Jalžić

Srećko Božičević: »Kroz naše spilje i jame.« U izdanju Hrvatskog prirodoslopnog društva, iz Zagreba u sklopu »Male znanstvene biblioteke« izašla je knjižica »Kroz naše spilje i jame« našeg najplodnijeg spel, pisca i popularizatora speleologije Srećka Božičevića. Knjižica (20,5x13,5 cm) je broširana s ovitkom sjajnog tiska u boji, obsega 72 stranice i bogato opremljena fotografijama (63 u boji smješteno na unutrašnjosti ovitka i u obliku 4 tablice u tekstu i 29 crno-bijelih) te s 11 skica, reprografija, karata i vinjeta. Primieran tisak je postigao NISRO »Vjesnik« iz Zagreba (1993). Autor u knjižici daje popularni prikaz speleologije s većinom njenih aspekata: krša i krškog podzemlja, djelovanja čovjeka u krškom prostoru, krša i podzemlja kao inspiracije umjetniku, zaštiti prirode i pregled najvećih spel, objekata. Tek rijetko su, s obzirom na onseg i karakter djela, neki pojmovi detaljnije obrađeni. Citav materijal je tematski podijeljen u 17 članaka koji postupno upoznaju čitatelja s postankom krša i krških fenomena, djelovanjem vode, vrstama spel, objekata, nalazima u spiljama, motivima i načinom istraživanja krškog podzemlja, djelovanjem čovjeka u podzemlju nekada i sad te zaštitom spel, objekata, a na kraju daje pregled turističkih objekata u Jugoslaviji, naj-objekata u svijetu i kod nas te nešto literarnih radova umjetnika inspiriranih kršem i krškim podzemljem.

Tekst je pisan jednostavnim jezikom i može privući čitateljevo zanimanje prema speleologiji, što bogat slikovni materijal još naglašava, a raspored i metodičnost sadržaja bi knjižicu mogli svrstati u (uvjetno rečeno) speleološke početnice.

Ipak, iako ova knjižica može čitatelja ponukati na bavljenje speleologijom, u njoj nema ni slova o tome gdje se to može organizirati početi i tu je autor dosljedno sebi u preučavanju organizacije iz koje je i sam potekao, a čije rezultate koristi u tablicama pri kraju. Nadam se da će

detalji kao: »ponornice ili povremeni vodeni tokovi«, »talozjenje ili kristalizacija«, »sledenica je Špiljski ili jamski kanal koji je koso položen obično prema slevu« i sl. biti ispravljene u 2. izdanju ove, speleologiji dobrodošle knjižice.

Juraj Posarić

Spiljarski vjesnik — prvi broj informativnog vjesnika u izdanju T. Rade iz Splita izašao je u veljači 1983. Nažalost štampan je u svega 150 primjeraka tako da su mnogi zainteresirani ostali bez toga prvog broja. Vjesnik je koncipiran tako da obuhvaća šire područje spel, interesa. Nakon uvodne riječi samog autora i izdavača T. Rade, slijedi rubrika nazvana »ovjesta« u kojoj T. Rada i N. Saljić oživljuju sjećanja na utemelitelja speleologije i planinarstva u Dalmaciji Umberta Giromette. Slijedi rubrika »JU — istraživanja« u kojoj je B. Jalžić dao kronološki pregled istraživanja i profil Gosposke pećine u Cetinskom polju, a J. Ostojić članak o Strmotiča ponoru. R. Dado i J. Ostojić pripremili su i profil Strmotiča ponora koji je također objavljen. »Najdublji jamski sistemi svijeta« je naziv rubrike u kojoj je dat profil i kratki kronološki pregled istraživanja jame Sima G.E.S. Malaga (M. Montanari). Ujedno se tu nalazi i popis najdubljih i najdužih spel, objekata u Španjolskoj (A. Montserrat). Rubrika koja je izazvala dosta diskusije i uzburkala duhove u špiljarskim krugovima svakako je rubrika »razmišljanja, polemika...«. U njoj je objavljen članak T. Kessleringa: »Razlozi za soliranje i motivi za istraživanje spilja«. U »Spiljarskom vjesniku« mjesto je našla i rubrika »oprema« koja obuhvaća najvažnija dostignuća na području spel, opreme, te rezultate dobivene raznim testiranjem opreme. Ovom prilikom objavljen je članak R. Coubisa: »Samozastavljanje spuštalice«. Ujedno je izvršeno testiranje spuštalice na različitim promjerima užeta. T. Rada je opisao Petzi-STOP-descender i opisao konstruktivne razlike između ručnih stezaljka Bonaiti-Kong i Petzi. Sva tri članka popraćena su sa fotografijama opisane opreme. U rubrici »naj«, »speleološki objekti Jugoslavije« S. Hudec dao je listu petnaest najdubljih i najdužih spel, objekata u SR Hrvatskoj do početka 1. II 1983. Kratkim rubrikom vijesti završava se prvi broj. Tiskan je na 29 stranica, ilustriran sa 4 fotografije. Objavljena su i tri načrta spel, objekata te jedan kratki strip vezan uz speleologiju.

Geološka i geografska bibliografija. U Zagrebu su 1983. Geološki zavod i Hrvatsko geološko društvo tiskali »Geološku bibliografiju SR Hrvatske 1928—1944« u kojem su autori Blaženka Magaš i Vanda Kochansky-Devidč. Ta vrijedna knjiga imala je prethodnicu pod naslovom »Geološka bibliografija SR Hrvatske 1945—1972« autorice Blaženke Magaš, tiskanu u Zagrebu 1975, uz dodatke »Prilozi geološkoj bibliografiji SR Hrvatske«, od 1 do VI, iste autorice, objavljene u Geološkom vjesniku u Zagrebu od 1975. do 1978.

Sva ova djela su pisana na isti način: najprije uvod, zatim popis literature svrstan po abecednom redu autora, a onda abecedni registar imena i pojmova. U navedenim bibliografijama mnoge je speleološke literature pa se zato preporuča svim speleolozima.

Treba također spomenuti i »Geografsku bibliografiju Jugoslavije« Mirka Markovića u izdanju JAZU, objavljenu u Zagrebu 1978. (I, dio) i 1980. (II, dio). U prvom dijelu je objavljena bibliografija Slovenije i Hrvatske, a u drugom ostalih republika i pokrajina. Literatura je razvrstana po geografskim cjelinama kronološkim redom. I ovdje ima mnogo speleološke literature pa se zato korisna i speleolozima.

Zajedno s ranije objavljenim djelom »Prilog bibliografiji krša Jugoslavije (1066—1974)« Milana Heraka, Blaženke Magaš, Avde Sarića i France Haba u izdanju JAZU, objavljenom u Kršu Jugoslavije br. 9/3 u Zagrebu 1976 god., ovo su najkompletnije bibliografije u kojima speleolozi mogu pronaći literaturu o raznim spel, objektima i spel, istraživanjima u Hrvatskoj.

Vlado Božić